

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף ל"ג

במשנה התבאר שבדיני ממונות מחזירים את הדין בין לזכות בין לחובה, אבל בדיני נפשות מחזירים לזכות וכלומר אם חייבו ויודעים שטעו חוזרים ומזכים, אבל אם זיכוי אף אם יודעים שטעו אין חוזרים ומחייבים. ושואלת הגמרא שהרי שנינו במשנה שדין שדן את הדין וטעה וזיכה את החייב או חייב את הזכאי, או טימא את הטהור או טיהר את הטמא, מה שעשה עשוי וישלם מביתו, ורואים שלא מחזירים את הדין אפילו בדיני ממונות אלא הוא משלם על מה שטעה.

ותירץ רב יוסף שמה שאמרה המשנה שמשלם מביתו זה בדין שאינו מומחה, אבל בדין מומחה שטעה מחזירים את הדין.

ושואלת הגמרא כיצד אמר רב יוסף שבמומחה שטעה מחזירים את הדין, הרי שנינו במשנה שאם היה מומחה לבי"ד פטור מלשלם, ורואים שלא מחזירים את הדין, אלא שמשאירים את הדין והוא פטור מלשלם. ותירץ ר' נחמן שבמשנה מדובר שאין גדול יותר מאותו הבית דין בחכמה ובמנין, ולכן לא מחזירים את הדין, אבל אין יש גדול הימנו בחכמה ובמנין אותו גדול יחזור להחזיר את הדין.

ורב ששת תירץ, שמה שכתוב במשנה שאין מחזירים את הדין זה באופן שהדין טעה בשיקול הדעת, וכפי שיתבאר להלן מהו שיקול הדעת, אבל אם הדין טעה בדבר משנה הדין חוזר.

וכפי שאמר רב ששת בשם רב אסי שאם טעה בדבר משנה חוזר, ואם טעה בשיקול הדעת אינו חוזר. ושאל רבינא את רב אשי האם מדובר אפילו אם טעה בדבר משנה של ברייתות ר' חייא ורבי אושעיא או רק במשנה ששנה רבי, והשיב לו שאפילו באלו הדין חוזר, והוסיף ושאל רבינא האם מדובר אפילו אם טעה בדין שאמרו רב ושמואל ואמר לו שאף זה נחשב דבר משנה והדין חוזר, והוסיף ושאל רבינא את רב אשי, האם אפילו אם טעו בדינים שאני ואתה אומרים נחשב כדבר משנה, והשיב לו רב אשי, וכי אנו קוטלי קנים בעלמא, אלא כיון שאף אדם שטעה בדברי האמוראים חוזר אף אנו בכלל זה, ולכן אף הטועה בדברינו דינו חוזר.

ומבאר רב פפא כיצד אפשר לטעות בשיקול הדעת, כגון שיש מחלוקת בין שני תנאים או אמוראים, ולא נפסח הלכה כדעת אחד מהם, אבל רוב הדיינים נראים להם דעת אחד מהחולקים והוא פסק כדעת השני.

והקשה רב המנונא על מה שאמר רב ששת שאם טעה בדבר משנה חוזר, שהרי שנינו במשנה שהיה מעשה בפרה שניטלה האם ושלה וכלומר שנטלה רחמה, והאכילה רבי טרפון לכלבים כי פסק שהיא טריפה, אך בא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה, מפני שאמר תודוס הרופא שאין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים אלא אם כן חותכים האם שלה כדי שלא תלד כי רצו שהפרות המשובחות יהיו רק במקומותם, וממילא רואים שפרה יכולה לחיות אף בלא הרחם.

וכששמע זאת אמר ר' טרפון לעצמו הלכה חמורך טרפון, וכלומר שכיון שטעית והפסדת את בעל הפרה, כעת תצטרך למכור את החמור כדי לשלם לו את הנזק. ואמר לו רבי עקיבא פטור אתה, כיום שכל המומחה לרבים פטור מלשלם.

והקשה רב המנונא לדברי רב ששת שטעה בדבר משנה חוזר מדוע היה צריך רבי עקיבא לומר לו שהוא פטור מפני שהוא מומחה לרבים, ולא אמר לו שהוא פטור כיון שהוא טעה בדבר משנה והדין שטעה בדבר משנה הדין מתבטל וחוזר.

ועונה הגמרא שבא רבי עקיבא לומר לו שלא רק שהוא פטור כי טעה בדבר משנה ובזה הדין חוזר, אלא שאף אם היה טועה בשיקול הדעת הוא היה פטור כי הוא מומחה לרבים.

ושאל רב נחמן בר יצחק את רבא מה בכלל הקשה רב המנונא לרב ששת מפרה, הרי בפרה לא שייך להחזיר את הדין, כי הרי ר' טרפון כבר האכילה לכלבים ולכן וודאי שהיה צריך רבי עקיבא לומר את הטעם של מומחה לרבים.

ועונה הגמרא שכוונת רב המנונא הייתה להקשות מעצם הדבר שפחד ר' טרפון, שאם הדין הוא לא כדברי רב ששת, אלא שטעה בדבר משנה אינו חוזר ושלאחר שנפסק הדין, אומרים קם דינא, וכלומר שלא משנים את הדין לאחר שנפסק, וממילא מובן מדוע פחד ר' טרפון שיצטרך לשלם על הפרה, כי אינו יכול להתירה כבר מחמת שקן דינא. ולכן אמר לו רבי עקיבא שאתה מומחה לבי"ד אתה ופטור

מלשלם. אבל אם הדין שהוא שטעה בדבר משנה חוזר, מדוע פחד ר' טרפון שיצטרך לשלם, הרי כיון שבאמת הדין חוזר, הרי שהפרה לא באמת נאסרה, וממילא הוא צריך להיות פטור מלשלם כי לא עשה בה דבר.

ועל מה שהקשתה הגמרא לעיל שבמשנה התבאר שמחזירים דיני ממונות, ובמשנה אחרת התבאר שאם הדיין טעה בדין הוא משלם אלא אם היה מומחה שאז הוא פטור. ומשמע שלא מחזירים את הדין, תירץ רב חסדא שמה שהתבאר כאן שמחזירים את הדין זה באופן שרק פסק את הדין ותו לא, ומה שלא מחזירים את הדין, אלא אם הוא מומחה פטור ואם לא חייב לשלם, זה באופן שהוא עצמו נטל את הממון בידו ונתן אותו לצד שזכה בו.

ושואלת הגמרא שאמנם באופן כזה יתכן שהדיין יחייב את הזכאי ויטול ממנו ביד ויתן לתובע, אבל כיצד יתכן שהוא יזכה את החייב ביד, הרי אם הוא מזכה הוא לא לוקח ממון מאחד מהם ונותן לשני, אלא רק פוטר אותו מלשלם.

ועונה הגמרא שלכן באופן שהדיין אמר לנתבע פטור אתה, הרי זה כאילו הוא נטל ביד ונתן לו.

ושואלת הגמרא שאם כך לא תיתכן מציאות שמחזירים את הדין לחובה, כי באופן שהוא זיכה תמיד מדובר כאילו הוא נטל בידו ונתן לו, והרי במשנה התבאר שמחזירים את הדין בין לזכות בין לחובה.

ומנסה הגמרא לומר שהכוונה במשנה דיני ממונות מחזירים לזכות שהיא חובה, וכלומר באמת אין מחזירים את הדין לחובה כי דינו כאילו נתן לנתבע ביד שאז לא מחזירים, אלא מחזירים רק לזכות הנתבע שהיא חובה לתובע.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שהרי המשנה מקבילה את דיני ממונות לדיני נפשות, ואומרת שבדיני ממונות מחזירים לזכות שהיא חובה, אבל בדיני נפשות אין מחזירים לזכות שהיא חובה, וכיצד יהיה מצב בדיני נפשות שהיא זכות שהיא גם חובה. ומנסה הגמרא לומר שהכוונה לזכות לנידון שהיא חובה לגואל הדם שרוצה שיהרגו את הרוצח.

אך תמהה הגמרא וכי משום שגואל אדם רואה חובה במה שאותו הנידון לא ימות הורגים אותו, ועוד שואלת הגמרא שמהלשון במשנה שמחזירים בין לזכות ובין לחובה, לא משמע שהכוונה לזכות שהיא חובה. ונשאר הגמרא בקושיא.

ורבינא תירץ את דעת רב חסדא שרק אם הדיין נשא ונתן ביד לא מחזירים את הדין, שאף בזכות בסתם מחזירים את הדין כי כדיין מזכה אין זה כאילו נתן לתובע ביד, והמקרה שיתכן בזיכוי שבו הדיין יתן ביד לאותו שהוא זיכה לו זה באופן שהיה לתובע משכון משכון של הנתבע בידו, והדיין נטלו ממנו ונתנו לנתבע, ואם טימא את הטהור מדובר באופן שנטל שרץ ונגע בפירות כדי שיהיה ברור שהם טמאים, ואם טיהר את הטמא מדובר שעירבן בין פירותיו הטהורים של הבעל דין.

במשנה התבאר שבדיני נפשות מחזירים לזכות וכלומר אם חייבו ויודעים שטעו חוזרים ומזכים, אבל אם זיכו אותו אף אם יודעים שטעו אין חוזרים ומחייבים. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת על הפסוק "נקי וצדיק על תהרג", שלומדים ממנו שאם היה אדם יוצא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו שנאמר "נקי אל תהרג", אבל אם אדם יצא מבית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה אין מחזירין אותו שנאמר "צדיק אל תהרג", וכלומר אדם שהוצדק בבית דין.

ואמר ר' שימי בר אשי שבמסית הדין להפך, שאם חייבו אותו לא חוזרים ומזכים, ואם זיכו חוזרים ומחייבים כי נאמר עליו בפסוק "לא תחמול ולא תכסה עלי", ורב כהנא למד זאת מהפסוק "כי הרג תהרגנו".

ומביאה הגמרא ששאל רבי זירא את רב ששת מהיכן לנו שאף חייבי גליות מחזירים לזכות ולא לחובה, הרי הפסוק נאמר על רוצח במזיד, והשיב לו רב ששת שלומדים זאת מהמילה "רוצח" שנאמר ברוצח

במזיד "יומת הרוצח", למילה "רוצח" שנאמרה לגבי חייבי גלויות "לנוס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" שבשניהם מחזירים רק לזכות ולא לחובה.

והוסיף שאף בחייבי מלקות מחזירים רק לזכות ולא לחובה, כי לומדים זאת מהמילה רשע שנאמרה לגבי רוצח "אשר הוא רשע למות", למילה "רשע" שנאמרה לגבי חייבי מלקות "והיה עם בין הכות הרשע", ומביאה הגמרא ברייתא כדבריו ששנינו בברייתא שחייבי גלויות לומדים מרוצח רוצח, וחייבי מלקות מרשע רשע.

במשנה התבאר שבדיני נפשות אם זיכו אותו אף אם יודעים שטעו אין חוזרים ומחייבים. ואמר ר' חייא בר אבא בשם רבי יוחנן שרק באופן שהדין טעה בדבר שאין הצדוקים מודים בו אין מחזירים את הדין, אבל אם טעה בדבר שאפילו הצדוקים מודים בו מחזירים את הדין, כי זו טעות שכל אחד יודע לומר שהוא טעה בה.

ושאל רבי חייא בר אבא את רבי יוחנן שאמנם ברוצח יתכנו פרטי דין רבים שטעה בהם, כגון אם היה מותר, או אם האבן היה בה כדי רציחה וכדו', אבל מה הדין אם טעה בנואף ונואפת וזיכה אחד מהם האם מחזירים את הדין לחובה או לא. והשיב לו רבי יוחנן שאם היית לומד את מה שכבר שמעת ממני לא היית שואל, והרי אמרתי כבר שאדם שטעה בדבר שהצדוקים מודים בו חוזר, וכיון שהצדוקים מודים שנואף ונואפת חייבים מיתה, מחזירים את הדין אפילו לחובה.

וכן מביאה הגמרא שאמר ר' אמי בשם ר' יוחנן שאם טעה בנואף חוזר, ואומנם אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן שיש מקרה שלא חוזר אף בנואף ונואפת אם טעה בדין, וזה באופן שפסק שביאה שלא כדרכה אינה ביאה ולכן פטורים, שאף שהדין הוא שחייבים כיון שלא מפורש החיוב בתורה, אלא לומדים זאת חכמים מהפסוק "משכבי אשה" לכן אין הדין חוזר באופן כזה.

במשנה התבאר שבדיני ממונות הכל מלמדים זכות. ומבינה הגמרא שהכל מלמדים זכות הכוונה אפילו לעדים, ולכן מנסה הגמרא לומר שמוכח מהמשנה כדעת רבי יוסי בר' יהודה שסובר שעדים יכולים ללמד זכות, וכפי ששנינו בברייתא שלדעת חכמים מהפסוק "ועד אחד לא יענה בנפש" לומדים שלא יכול העד לומר בין זכות ובין חובה, אבל דעת ר' יוסי בר' יהודה שלזכות הוא יכול לענות, ורק אינו עונה לחובה.

אך דחה רב פפא ואמר שלא באה המשנה להוסיף את העדים כדעת ר' יוסי בר יהודה, אלא להוסיף שאפילו אחד מהתלמידים יכול לומר זכות על הנידון, וממילא משנתנו אף כדעת חכמים.

